

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ І ПРАВА**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ**

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ДНІПРОВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ**

**КРЕМЕНЕЦЬКА ОБЛАСНА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ**

**МАТЕРІАЛИ
II ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«НАУКОВО-ОСВІТЯНСЬКА ЕЛІТА ТА ФОРМУВАННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ»
присвяченої пам'яті доктора історичних наук, професора
В. Я. Білоцерківського**

(29 березня 2024 р.)

Харків – 2024

	1990-х років	148
Kovalenko H. V.	Correlation moral and law in judicial practice (philosophy of law aspects)	158
Коваленко І. І., Кальницький Е. А.	Про освітні стратегії в епоху нео-номадизму	167
Коваленко О. О.	«Олександр Іванович Процевський – представник юридичної науково-освітньої еліти світового рівня	172
Колода В. В.	Харківська школа хозарознавства: створення, діяльність у роки незалежності, сучасні проблеми та перспективи	177
Котова В. П.	І. М. Стешенко як педагог і новатор	195
Куш Я. М.	Постать Григорія Приймака в контексті педагогічної освіти кінця ХІХ – першої половини ХХ століть	200
Лазарєва Н. М., Лазарєва О. О.	Роль світоглядних позицій у стратегії культурної війни	204
Лисюк Н. В.	Роль творчої інтелігенції у відродженні та поширенні української мови в УРСР 1985–1991 років	207
Лубенцова О. О.	Переслідування творчої еліти України сталінським тоталітарним режимом: на прикладі О. Довженка	218
Лучинський М. О.	Жінки-священнослужителі: українські перспективи	229
Лялюк І. М.	Еліта і культурні процеси в Харкові 1920-х років	232
Мартінова І. С., Климик Ю. І.	Внесок української наукової еліти в зародження ІТ галузі в Україні	243
Микитюк С. О., Микитюк В. О.	Сучасні підходи до підготовки вчителя з урахуванням нових вимог до національно-патріотичного виховання	259
Мороз О. В.	Тріада «істота–індивід–особа» у творчому сприйнятті О. Неприцького-Грановського	265
Ніколаєнко О. О.	Участь жіноцтва у Харківському товаристві поширення в народі грамотності	270
Новіков І. А.	Внесок українських сходознавців у дослідження історії турецько-курдських відносин	281
Останін В. О.	Внесок О. П. Бородіна в розвиток залізничного транспорту кінця ХІХ - початку ХХ ст.	286
Прудникова О. В.	Інформаційна культура науково-освітньої спільноти в умовах дистанційного навчання	297
Рибальченко Н. П.	Впровадження української мови у процес підготовки інтелектуальної еліти закладами вищої освіти УСРР в 1920-х – на початку 1930-х років	302
Рогова О. Г., Резніков С. І.	Зв'язок філософії дитинства В.Зеньковського з ідеями Нової української школи	312
Романенко М. І. Savchenko O. O.	За горизонтом індивідуальної освітньої траєкторії Developing the intellectual potential of a military	316

Коваленко Олена Олександрівна
*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін і трудового права
імені професора О.І. Процевського
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди*

ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ ПРОЦЕВСЬКИЙ – ПРЕДСТАВНИК ЮРИДИЧНОЇ НАУКОВО-ОСВІТЯНСЬКОЇ ЕЛІТИ СВІТОВОГО РІВНЯ

28 березня 2024 р. виповнилося б 95 років видатному юристу, досвідченому науковцю, неперевершеному викладачу, талановитому Учителю і прекрасній Людині – Процевському Олександрові Івановичу.

Олександр Іванович Процевський – визначна постать у юридичній науці та освіті. Його внесок у розвиток правової доктрини та академічного середовища сучасної України подібний до безцінного скарбу.

Засновник юридичної освіти в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди – фундатор сучасної науки трудового права, наукової школи трудового права ХНПУ імені Г. С. Сковороди, член-кореспондент Національної академії правових наук України (2010), академік Міжнародної кадрової академії (1999), заслужений діяч науки (1980), доктор юридичних наук (1970), професор (1972). Не існує жодного юриста, який би не знав ім'я Олександра Івановича, його учні є флагманами юридичного сьогодення, а його ім'я відоме не тільки у всій Україні, а й у світі і є брендом, який не потребує реклами.

Народився Олександр Іванович Процевський в далекому 1929 році і був дев'ятою дитиною у великій родині Івана Івановича і Марії Василівни

Процевських. Батько мав дуже рідкісну і зараз майже невідому професію – був шорником, а мати виховувала дітей. У 1930 році сім'я переїхала до Великого Бурлука Харківської області. Тут пройшли дитячі роки малого Шурика – саме так називали його в сім'ї: навчання в початковій школі, важка селянська праця до Другої світової війни, ще більш суворі воєнні роки.

Оскільки прокормити таку кількість дітей в повоєнні роки було важко, у віці 16 років Олександр Іванович стає юнгою на мінному тральщику ТЩ – 19 Чорноморського військового флоту. Тральщик очищував Чорне море від мін. Олександр Іванович був молодшим у екіпажі тральщика, і він сповна пізнав морську флотську науку, за що вже в незалежній Україні отримав статус учасника бойових дій. До речі, всі діти Процевських стали особистостями, якими пишалися батьки.

У 1952 році Олександр Іванович вступає до Харківського юридичного інституту ім. Лазаря Кагановича, в 1956 році успішно його закінчує і починає трудове життя в м. Севастополі на посаді слідчого та помічника прокурора. Потім вирішує вступати до аспірантури. Однак, вже складаючи іспити, стає зрозумілим, що всі вступники прийшли складати іспити на спеціальність цивільне право, а місце було лише на трудове право. І тільки Олександр Іванович вирішує, як би зараз сказали «прокачати свої знання», і без підготовки пробувати таки скласти іспит з трудового права. І це йому вдається. Так, волею випадку, вирішується його подальша доля: пов'язати все своє життя з наукою трудового права – цікавіше якої, як він вважав, немає.

У 1959 році, навчаючись в аспірантурі, він готує і захищає кандидатську дисертацію з трудового права на тему: «Правове регулювання робочого часу за радянським трудовим правом». З 1968 року працює завідувачем кафедри трудового права Харківського юридичного інституту.

А вже в 1970 році Олександр Іванович стає наймолодшим в СРСР доктором юридичних наук з трудового права, захистивши дисертацію на тему «Трудові відносини і метод їх правового регулювання» навіть, не зважаючи на серйозні перешкоди тодішнього провідного науковця-трудолика СРСР

М. Г. Александрова, який обґрунтував ідею єдиного трудового правовідношення як предмету трудового права, і, який, звичайно, не хотів, щоб ця точка зору була спростована.

Але, знову, Олександра Івановича це не зупинило – захист відбувся із успішним результатом і зараз, предмет, метод трудового права в класичній концепції існує саме в інтерпретації Олександра Івановича Процевського. Через два роки в 1972 р. йому присуджується вчене звання професора, з 1980 – почесне звання заслуженого діяча науки України.

З 1979 по 1987 рік Олександр Іванович працює проректором з навчальної роботи Харківського юридичного інституту. А з 1992 року доля до кінця днів пов'язала його з Харківським національним педагогічним університетом імені Г. С. Сковороди. З 1992 р. він починає працювати на кафедрі правознавства Харківського державного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, потім деканом юридичного факультету, директором Інституту економіки і права, і знову завідувачем кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, що зараз носе його ім'я.

У центрі наукових інтересів Олександра Івановича Процевського в останні роки життя були розвиток трудового права на сучасному етапі, імплементація міжнародного законодавства в трудове законодавство України. Професор Процевський Олександр Іванович - автор 8 монографій: «Робочий день і робочий час за трудовим законодавством» (1963), «Предмет радянського трудового права» (1979), «Метод радянського трудового права» (1972), «Гуманізм норм радянського трудового права» (1982), «Заробітна плата та ефективність суспільного виробництва» (1975), «Методологічні засади трудового права» (2014) і ін., двох підручників з трудового права, 7 навчальних посібників. Бібліографія цього видатного вченого нараховує біля 400 друкованих праць. 39 учнів Олександра Івановича стали кандидатами юридичних наук, доцентами, 8 – докторами юридичних наук.

Олександр Іванович став засновником юридичного освіти в

ХНПУ імені Г. С. Сковороди, що заклало засади підготовки юристів української сучасності. Якщо на початку впровадження юридичної освіти в педагогічному закладі ще виникали питання як це можливо, чому і для чого? То вже майже одразу стало зрозумілим. Адже відповіді на всі ці питання надали випускники юридичного факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди своєю затребуваністю на ринку праці, що була обґрунтована якісними показниками успішності їх як професіоналів. Підготовка юристів саме у цьому закладі вирізнялася від усіх інших своєю унікальністю. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди – найстаріший і найповажніший педагогічний заклад вищої освіти, який має найбагатшу скарбницю педагогічних надбань, що здатні забезпечити підготовку сучасного юриста-практика і науковця-викладача і завдяки цій базі, юридичні знання мають найвизначніші перспективи у передаванні нашим здобувачам – майбутнім юристам-практикам, докторам філософії у галузі права, докторам наук. Цим ми і вирізняємось серед інших закладів, що надають аналогічні освітні послуги, бо вони не мають тієї родзинки, що є у нас, в педагогічному. До речі, залишається вона в нас і досі. Ми намагаємось не зганьбити ім'я нашого Учителя, розповідати про нього вже своїм учням. А в освітніх програмах спеціальності 081 Право Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, на яку вступають абітурієнти, ми продовжуємо передавати цінності юридичної школи О. І. Процевського, розвиваючи та примножуючи їх з урахуванням сучасної правової дійсності. В цьому році вже вшосте буде проводитись щорічна Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми приватного та публічного права», присвячена пам'яті члена-кореспондента НАПрН України, академіка Міжнародної кадрової академії, Заслуженого діяча науки України, д.ю.н., професора Процевського О. І. Її співорганізаторами виступали в різні роки партнери ХНПУ імені Г. С. Сковороди: Стамбульський університет (Турецька Республіка) Вроцлавський університет (Республіка Польща) Університет Цзинань (Китайська Народна Республіка), Міжнародна академія прикладних

наук в Ломжі (Республіка Польща), і в ній щорічно беруть участь близько 200 учасників.

Маючи видатні досягнення свого життя, Олександр Іванович залишався простою, чуйною, вихованою і відповідальною людиною. Він ніколи не ставив себе вище за інших, незалежно від статусу людини до всіх ставився однаково з повагою. До останніх днів свого життя, навіть не зважаючи на тяжку хворобу, брав участь у підготовці юридичних кадрів, читав лекції та проводив заняття.

Олександра Івановича Процевського не стало 11 серпня 2016 р.

Світла пам'ять видатному вченому, талановитому педагогу, який користувався заслуженою любов'ю і повагою колег, учнів та студентів.